

VOGEL

GIDS

V

R

KIDS

Voor Julien

KOSMOS

www.kosmosuitgevers.nl

Omslagontwerp: Garage BNO

Zetwerk en redactie: Scribent.nl

Nederlandse vertaling: Lily van Haren, Scribent.nl

ISBN 978 90 2156 3763

NUR 223/435

Voor het eerst gepubliceerd in Frankrijk in 2010 door Editions Delachaux et Niestlé, een imprint van La Martinière, 25 Boulevard Romain Rolland, 75014 Paris

Oorspronkelijke titel: *Le petit guide ornitho*

© 2010 Delachaux et Niestlé SA, Parijs

Voor de Nederlandse taal:

© 2012 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Tweede druk © 2016

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photocopy, microfilm or any other means without prior written permission from the publisher.

Vogels observeren en herkennen

Vogelgids voor kids

Marc Duquet

Illustraties: Jean Chevallier

KOSMOS

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Inhoud

6 Vogels observeren

Vogelgeheimen

- 8 De vogel
- 12 Vogelvlucht
- 16 De dag van een vogel
- 20 Het vogelvoorjaar
- 28 Overleven in de winter

Vogels opsporen

- 32 Een verrekijker uitkiezen
- 38 De verrekijker instellen
- 42 Waar moet je kijken om vogels te zien?
- 54 Hoe moet je observeren?
- 56 Vogels lokken

58 Vogels determineren

Vogels herkennen

- 60 Enkele vaktermen
- 62 Vorm en grootte
- 64 Verschillende pluimage
- 70 Leefgebied en seizoen
- 72 Vogelfamilies

Gids voor het determineren van bekende vogels

- 80 In de buurt van huizen
- 102 Op het land
- 126 In bomen
- 150 Aan het water
- 168 Verborgen zangers...

170 Voor de echte vogelliefhebber

Als je verder wilt gaan

- 172 Vogelaars ontmoeten
- 178 Jouw waarnemingen
- 174 Meer leren door te lezen
- 190 Handige adressen
- 176 Een telescoop kopen
- 192 Register

Het is een raar beest, een vogel: zijn lijf is met veren bedekt, zijn bek loopt uit in een verhoornde snavel en waar andere dieren voorpoten hebben, draagt hij vleugels.

Vogel- geheimen

De vogel

Net als zoogdieren, reptielen, amfibieën en vissen zijn vogels gewervelde dieren, met een skelet van botten om een wervelkolom. Ze onderscheiden zich door hun verenkleed, snavel en voorste ledematen (wat bij ons de armen zijn), die tot vleugels zijn geëvolueerd.

Koolmees

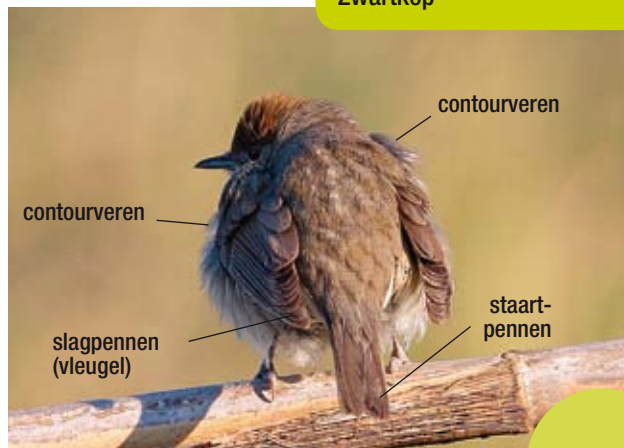
Er zijn twee soorten **vogelveren**:

- De dekveren bedekken het vogellichaam (contourveren) en vormen de vleugels en de staart (de pennen).

Het verenkleed bepaalt het uiterlijk van de vogel: het geeft hem zijn vorm en kleur. De grote, stugge vleugelveren worden slagpennen genoemd, die in de staart heten staartpennen.

Een vogelveer bestaat uit drie delen: de spoel, het onderste gedeelte, de schacht in het verlengde daarvan en de vlag, aan weerszijden van de schacht.

- De donsveren, onder de dekveren, hebben een isolerende functie. Van het soepele, lichte en heerlijk zachte ganzen- en eendendons worden gewatteerde winterjassen en extra warme slaapzakken gemaakt.

Zingende boerenwaluw (mannetje)

De snavel is gevormd uit kaakbot en is bedekt met een hoornachtige laag. Bovenin bevinden zich de neusgaten. De snavel verlengt de vogelbek. Het soort voedsel van de vogel bepaalt de vorm:

- **kort, stomp en conisch** bij graaneters (mussen, gorzen, vinken, groenlingen);
- **klein en spits** bij insecteneters (zangers, goudhanen, heggemussen, piepers en kwikstaarten);
- **lang en spits, als een dolk**, om vis te vangen (reigers, futen, ijsvogels);
- **lang en dun, soms gebogen**, om de modder te doorzoeken (wulpen, snippen, ruiters), of de bodem (hop);
- **kort en gebogen** om vlees te verscheuren (roofvogels, klauwieren);
- **schaarvormig** om bomen te doorboren (eksters, boomklevers);
- **verlengd en afgeplat**, om het water te zeven (eenden, lepelaars), enz.

Van boven naar beneden en van links naar rechts: groenling, zwartkop (vrouwetje), ijsvogel, oeverloper, sperwer, boomklever, wilde eend, grote kruisbek, kokmeeuw, waterhoen, purperreiger, moerassneeuwhoen.

Vrouwtje torenvalk

Vogelfamilies

Er bestaan bijna 10.000 vogelsoorten in de hele wereld. Om er wijs uit te worden, hebben ornithologen vogels die veel op elkaar lijken in 'families' onderverdeeld. De wetenschappelijke namen eindigen allemaal op *-idae* (bijvoorbeeld de *Ciconiidae*, de ooievaarsfamilie).

De families zijn ondergebracht in ordes waarvan de namen op *-iformes* eindigen (bijvoorbeeld de *Ciconiiformes*, de orde waartoe de ooievaars en de reigers behoren). De orde van de *Passeriformes* bevat alle zangvogelfamilies, bij elkaar meer dan de helft van alle bestaande vogelsoorten.

Sommige vogelfamilies hebben weinig leden of maar één, zoals de Hop (*Upupidae*). Andere hebben er enkele tientallen of zelfs honderden, zoals de kolibries. In West-Europa zijn de eendachtige (*Anatidae*) en de zangvogels (*Sylviidae*) de grootste families met elk een vijftigtal soorten.

De indeling in families is gebaseerd op onderlinge gelijkenis, maar ook op genetisch verwantschap. Daarom zijn er vogels die sterk op elkaar lijken en toch tot een andere familie behoren zoals kraanvogels, reigers en ooievaars.

Anderzijds hebben sommige families zeer ongelijksoortige leden. Zo horen lijsters en roodstaarten tot dezelfde familie (*Turdidae*). Ook de gaai, de ekster en de kraai zijn familie (*Corvidae*). Dit heeft genetisch onderzoek uitgewezen.

De wetenschap die zich bezighoudt met het classificeren en ordenen van vogelsoorten heet 'taxonomie'.

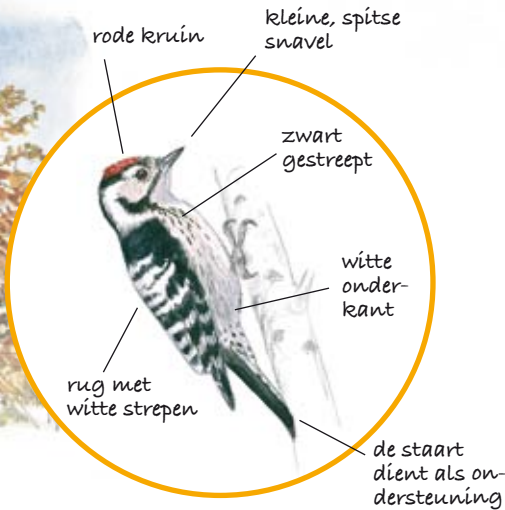
de kleine bonte specht

De kleine bonte specht is niet veel groter dan een koolmees en de allerkleinste specht in Europa. Hierdoor kan hij de flinterdunne boomtakjes onderzoeken waar hij de meeste tijd doorbrengt. Hij komt in heel Nederland voor in open loofbossen, bomengroepjes en grote bomen langs rivieren. In de winter waagt hij zich ook in bosrijke stadsparken.

De kleine bonte specht komt niet verder dan de uiterste punt van een boomtak en is zelden op de grond te vinden.

ik eet

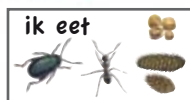
Afgezien van het feit dat hij kleiner is, onderscheidt de kleine bonte specht zich van de grote bonte specht door zijn rug met witte strepen, zijn witte, zwart-gestreepte onderkant en vooral door de afwezigheid van rood onder de staart. De kruin van het mannetje is rood, die van het vrouwtje is zwart met een gelig vlekje van voren.

Een discrete specht

Als hij in stilte de takken van de bomen onderzoekt, is hij heel moeilijk te zien. Hij verradert zich door scherpe series 'kie-kie-kie-kie-kie-kie'-geluiden te produceren en door het hoorbare getrommel met zijn snavel op een dode tak.

Dit vrouwtje van de bonte specht doorboort een dode boom, op zoek naar insecten.

de grote bonte specht

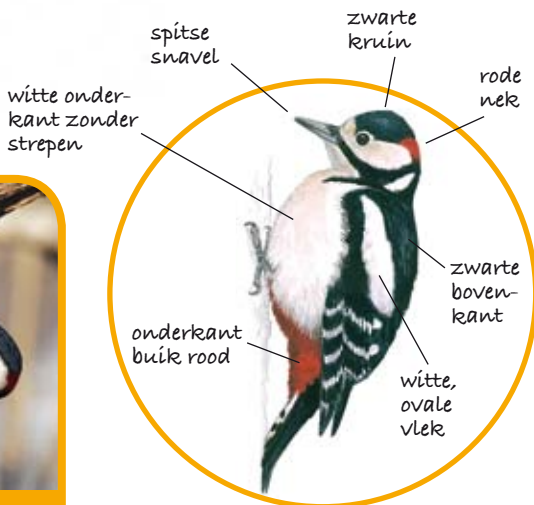
Overal waar grote bomen staan, is de grote bonte specht te vinden. Net als de andere spechten klimt hij tegen stronken en takken op, zich met zijn poten vastklemmend en de stugge staart als steun gebruikend. Met zijn krachtige, spitse snavel doorboort hij het hout om larven te vinden, maar ook om een holte uit te hakken waar het vrouwtje eieren legt en de jongen grootbrengt.

In de bomen

De smidse van de specht

Om noten te kraken en dennenappels te pellen, klemt de specht ze tussen het boomschors en hamert er met zijn snavel op. Zo'n plek wordt 'smidse' genoemd. Bij een smidse ligt de grond bezaaid met 'afval'.

De bonte specht is te herkennen aan de felrode onderbuik en een witte, ovale vlek op de vleugel. Het mannetje onderscheidt zich van het vrouwtje door een rode vlek in de nek en een geheel zwarte kruin. Van nestverlaters is de kop helemaal rood, dat snel verdwijnt.

Jouw waarnemingen

Om te onthouden welke vogels hij gezien heeft, zet een vogelaar op een lijst een kruisje bij de naam van elke soort die hij herkent. Als hij een vogel voor de eerste keer waarneemt zet hij een vinkje bij de naam. De lijst hieronder bevat alle vogelsoorten uit de gids, op alfabetische volgorde van hun wetenschappelijke namen. Bij elke vogelsoort staat vermeld in welke tijd van het jaar hij te zien is. Aan het eind van de kolom is een vakje om hem aan te vinken. Er is ook ruimte om de plaats en tijd van de waarneming te noteren.

	Knobbelzwaan Het hele jaar	☐
	Wintertaling Het hele jaar	☐
	Wilde eend Het hele jaar	☐
	Tafeleend Het hele jaar	☐
	Kuifeend Het hele jaar	☐
	Patrijs Het hele jaar	☐

Register

<i>Aalscholver</i>	153	<i>Groenling</i>	101	<i>Rode wouw</i>	164
<i>Appelvink</i>	132	<i>Grote bonte specht</i>	129	<i>Roek</i>	110
<i>Bijeneter</i>	166	<i>Grote gele kwikstaart</i>	167	<i>Roodborst</i>	96
<i>Blauwe kiekendief</i>	107	<i>Grote lijster</i>	130	<i>Roodborsttapuit</i>	118
<i>Blauwe reiger</i>	151	<i>Heggenmus</i>	93	<i>Roodkopklauwier</i>	116
<i>Boerenzwaluw</i>	91	<i>Holenduif</i>	85	<i>Rotsduif (stadsduif)</i>	85
<i>Bonte kraai</i>	111	<i>Hop</i>	113	<i>Rouwkwikstaart</i>	89
<i>Bonte vliegenvanger</i>	144	<i>Houtduif</i>	84	<i>Sijs</i>	149
<i>Boomklever</i>	138	<i>Huismus</i>	92	<i>Slechtvalk</i>	108
<i>Boomkruiper</i>	139	<i>Huiswaluw</i>	90	<i>Sperwer</i>	80
<i>Boomleeuwrik</i>	123	<i>IJsvogel</i>	166	<i>Spreeuw</i>	87
<i>Boompieper</i>	125	<i>Kauw</i>	83	<i>Staartmees</i>	142
<i>Bosuil</i>	168	<i>Keep</i>	135	<i>Steenuil</i>	109
<i>Braamsluiper</i>	115	<i>Kerkuil</i>	168	<i>Tafeleend</i>	160
<i>Buizerd</i>	106	<i>Kievit</i>	103	<i>Tapuit</i>	117
<i>Cirlgors</i>	120	<i>Kleine bonte specht</i>	128	<i>Tijftjaf</i>	145
<i>Dodaars</i>	163	<i>Kleine zwartkop</i>	136	<i>Torenvalk</i>	108
<i>Ekster</i>	82	<i>Kneu</i>	119	<i>Tuinfluit</i>	137
<i>Engelse gele kwikstaart</i>	121	<i>Knobbelzwaan</i>	152	<i>Turkse tortel</i>	81
<i>Europese kanarie</i>	100	<i>Koekoek</i>	169	<i>Veldleeuwrik</i>	123
<i>Fazant</i>	104	<i>Kokmeeuw</i>	155	<i>Vink</i>	134
<i>Fitis</i>	145	<i>Koolmees</i>	94	<i>Vuurgoudhaan</i>	147
<i>Fuut</i>	162	<i>Koperwiek</i>	131	<i>Waterhoen</i>	156
<i>Gaai</i>	127	<i>Kraanvogel</i>	102	<i>Wespendief</i>	106
<i>Geelgors</i>	120	<i>Kramsvogel</i>	114	<i>Wielewaal</i>	169
<i>Geelpootmeeuw</i>	154	<i>Kuifeend</i>	161	<i>Wilde eend</i>	159
<i>Gekraagde roodstaart</i>	99	<i>Kuifmees</i>	143	<i>Winterkoning</i>	148
<i>Gele kwikstaart</i>	121	<i>Matkop</i>	141	<i>Wintertaling</i>	158
<i>Gierzwaluw</i>	88	<i>Meerkoet</i>	157	<i>Witte kwikstaart</i>	89
<i>Glanskop</i>	141	<i>Merel</i>	86	<i>Zanglijster</i>	130
<i>Goudhaan</i>	146	<i>Nachtegaal</i>	169	<i>Zilvermeeuw</i>	154
<i>Goudvink</i>	133	<i>Oeverzwaluw</i>	164	<i>Zomertortel</i>	112
<i>Grasmus</i>	115	<i>Ooievaar</i>	150	<i>zwarte kraai</i>	111
<i>Graspieper</i>	125	<i>Paapje</i>	118	<i>Zwarte mees</i>	140
<i>Grauwe gors</i>	122	<i>Patrijs</i>	105	<i>Zwarte roodstaart</i>	98
<i>Grauwe kiekendief</i>	107	<i>Pimpelmees</i>	95	<i>Zwarte specht</i>	126
<i>Grauwe klauwier</i>	116	<i>Putter</i>	97	<i>Zwarte wouw</i>	164
<i>Grauwe vliegenvanger</i>	144	<i>Ringmus</i>	124	<i>Zwartkop</i>	136
<i>Groene specht</i>	126	<i>Rode patrijs</i>	105		

Fotografie

• Aurélien Audevard – 8, 10, 11br, 11mbm, 11mbr, 18, 31, 45, 60, 61bl, 61br, 61o, 64, 65ol, 65or, 66or, 67b, 67ol, 67or, 68br, 69b, 69o, 80, 86, 91, 95, 99, 104, 112, 117, 119, 127, 129, 134, 137, 139, 146, 148, 156, 157, 160, 163, 167, 174. • Julien Boulanger – 11mor, 20, 43o, 46, 63o, 68or, 103, 133, 138, 152, 155, 173b. • Marc Duquet – 4, 5o, 6-7b, 9b, 9o, 11mbl, 11mol, 11mom, 11ol, 11om, 11or, 12, 12-13, 13, 14b, 14o, 15b, 15o, 17b, 17o, 19b, 22b, 22o, 23b, 23o, 28, 33, 34, 36, 39, 40, 41, 42, 44, 47l, 47r, 48-49, 50-51, 52-53, 54, 58-59o, 76, 81, 82, 83, 87, 88, 92, 98, 100, 113, 114, 124, 131, 135, 140, 150, 153, 170-171o, 173o, 176, 178, 191. • Fabrice Jallu – 5b, 11bl, 11bm, 16, 19o, 21b, 25b, 25o, 27b, 27o, 43b, 46 (ouse), 62, 63b, 65bl, 65br, 68bl, 71b, 71o, 73, 84, 9o, 93, 94, 96, 97, 101, 102, 109, 110, 122, 132, 142, 143, 147, 149, 151, 158, 161, 162, 165. • Yvon Le Corre – 24, 26, 66ol, 128. • Vincent Palomares – 6-7o, 30, 38, 55, 57, 58-59b, 68ol, 70, 72, 170-171b. • Swarovski Optik – 35. • LPO – 56 (nimboirs). • Nature & Découvertes – 56, 177b.

VOGELS SPOTTEN VOOR BEGINNERS

Een unieke vogelgids: leuk én serieus, voor iedereen die wil leren hoe je vogels kunt observeren en herkennen – ook oudere kids! Met antwoorden op vragen als: waar, wanneer en hoe kan ik gaan vogelen, en welke verrekijker heb ik nodig?

Boordevol informatie over het opzoeken en spotten van de meest voorkomende vogels in Nederland en België, en door de duidelijke foto's en tekeningen leer je gemakkelijk welke soorten je tegenkomt en waaraan je ze kunt herkennen.

- Een gids met 116 bekende vogelsoorten in woord en beeld.
- Mét checklist: leuk om te gebruiken bij vogeltellingen.

Een uitgave in samenwerking met Vogelbescherming Nederland en Natuurpunt.

www.kosmosuitgevers.nl

KOSMOS

Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Vogelbescherming
NEDERLAND